

VII. Światowa Karta Praw i Powinności

Aby uczynić zadość idei globalnego humanizmu, proponujemy przyjęcie *Światowej Karty Praw i Powinności*, która wyraża powszechne zobowiązania wobec całej ludzkości. Zawiera ona w sobie treści *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, ale idzie dalej, przedstawiając propozycje pewnych nowych postanowień. Wiele krajów niezależnie od siebie próbowało wprowadzać w życie takie postanowienia na własnym terenie. Potrzebne jest jednak wyraźne sformułowanie *Światowej Karty Praw i Powinności*, która dotyczyłaby wszystkich ludzi. Wprowadzenie jej w życie nie będzie łatwe. Potrzebne są do tego, oczywiście, odpowiednie środki. Wolny rynek, aczkolwiek stanowi dynamiczny motor wzrostu i rozwoju ekonomicznego, nie jest pozbawiony wad i wymaga dopełnienia w postaci polityki społecznej, mającej na celu szersze rozumiane dobro społeczne. Środki stosowane do urzeczywistnienia przedstawionych w *Karcie* zasad będą zapewne pochodziły z sektora prywatnego, ale sektor publiczny również ma do odegrania swoją rolę. Przedstawione tu propozycje z pewnością spotkają się ze zdecydowanym sprzeciwem politycznym, warto jednak sformułować przynajmniej długofalowe cele, nawet jeżeli w pewnych częściach świata będą one obecnie trudne do osiągnięcia.

* Po pierwsze, ***powinniśmy dążyć do położenia kresu nędzy i głodowi oraz do zapewnienia właściwej opieki medycznej i dachu nad głową ludziom we wszystkich częściach świata***. Oznacza to, że nikt nie powinien być pozbawiony odpowiedniego pożywienia i czystej wody, oraz że powinniśmy uczynić wszystko co możliwe, by wyeliminować choroby zakaźne, zapewnić właściwe warunki sanitarne oraz zagwarantować każdemu minimalny standard mieszkaniowy. Stoimy przed prawdziwym wyzwaniem, tym niemniej z moralnego punktu widzenia podjęcie tego zadania jest naszym obowiązkiem.

* Po drugie, ***powinniśmy dążyć do zapewnienia każdemu bezpieczeństwa ekonomicznego i odpowiednich dochodów***. Oznacza to stworzenie ludziom rzeczywistych szans zatrudnienia, zapewnienie im ubezpieczenia na wypadek bezrobocia oraz emerytury lub renty na starość. Powinny istnieć specjalne programy, mające na celu nauczenie osób niepełnosprawnych dostępnymi im umiejętnościami oraz udzielenie im pomocy w znalezieniu pracy.

Główną przesłanką powinna być zasada samodzielności: jednostka powinna starać się sama zapewnić sobie odpowiednie dochody. Społeczeństwo może jedynie — za pośrednictwem prywatnych czy publicznych środków — stwarzać jej możliwości ku temu.

* Po trzecie, ***każdy powinien być chroniony przed bezpodstawną i niepotrzebną przemocą oraz przed nastawianiem na jego zdrowie lub życie***. Każdy człowiek ma prawo do ochrony przed przemocą fizyczną, kradzieżą osobistej własności i zastraszaniem (zarówno ze strony osób prywatnych, jak i instytucji społecznych bądź politycznych). Wszyscy powinni być chronieni przed wykorzystywaniem seksualnym, molestowaniem i gwałtem. Zachowania w sferze seksu powinny być oparte na zasadzie przyzwolenia. Współżycie seksualne z dziećmi lub zawieranie z nimi małżeństw nie powinno być dozwolone w żadnych okolicznościach.

Stosowanie kary śmierci jest niedopuszczalne. Powinna ona zostać zastąpiona przez inne środki odstraszające, takie jak dożywotnie więzienie. Większość cywilizowanych narodów zniosło już karę śmierci.

* Po czwarte, ***każdy powinien mieć prawo do życia w takiej rodzinie czy gospodarstwie domowym, jakie wybierze, stosownie do swoich dochodów. Powinien też mieć prawo do posiadania lub nieposiadania dzieci***. Każdemu winno być wolno swobodnie wybierać partnerów życiowych — jeśli takich chce mieć — oraz decydować o tym, ile będzie miał dzieci i kiedy. Ludzie powinni mieć prawo do wychowywania swych naturalnych bądź adoptowanych dzieci, a także do nieposiadania rodzin.

Ci, którzy decydują się na wychowywanie dzieci, są do określonych rzeczy zobowiązani: rodzice powinni zapewnić dzieciom bezpieczeństwo i miłość. Dzieci nie powinny być wykorzystywane przez rodziców. Małe dzieci i młodzież nie powinny być zmuszane do podejmowania pracy odpowiedniej jedynie dla dorosłych, ani do nadmiernego wysiłku. Rodzice nie powinni zaniedbywać swych dzieci, mają obowiązek zapewnić im odpowiednie wyżywienie,

warunki sanitarne, dach nad głową, opiekę medyczną i bezpieczeństwo.

Rodzice nie powinni odmawiać swoim dzieciom dostępu do edukacji, dóbr kulturalnych i bodźców rozwoju intelektualnego. Chociaż wskazówki moralne ze strony rodziców są bardzo ważne, rodzice nie powinni narzucać dzieciom własnych przekonań religijnych i wartości moralnych, ani też indoktrynować ich. Dzieci, młodzież i osoby wchodzące w dorosłość powinny mieć dostęp do rozmaitych punktów widzenia i być zachęcane do samodzielnego myślenia. Poglądy nawet małych dzieci powinny być traktowane z szacunkiem.

* Po piąte, **możliwości kształcenia się i korzystania z dóbr kulturalnych powinny być dostępne wszystkim**. Każdy powinien mieć możliwość powiększania swej wiedzy. Celem minimalnym jest zapewnienie możliwości kształcenia się każdemu dziecku od najwcześniejszych lat poprzez okres dojrzewania. Ale możliwość kształcenia się powinna być dostępna w każdym wieku, także jako możliwość kontynuowania edukacji przez dorosłych. Każdy człowiek powinien przyswoić sobie podstawowe umiejętności czytania, pisania, liczenia. Osiągnięcie wyższych poziomów wiedzy związane jest z talentem i możliwościami. Dostęp do szkół ponadpodstawowych powinien być uzależniony tylko od postępów w nauce. Tam, gdzie to możliwe, powinno się zapewniać stypendia, tak by żaden zdolny uczeń nie musiał rezygnować z dalszego kształcenia się z powodu kłopotów finansowych.

Wszystkie dzieci powinny być uczone pewnych podstawowych umiejętności przydatnych na rynku pracy, ażeby zapewnić im możliwość korzystnego zatrudnienia. Dotyczy to między innymi pewnej wiedzy na temat komputerów, norm kultury i zasad funkcjonowania w świecie handlu.

Program kształcenia powinien sprzyjać rozumieniu naukowych metod prowadzenia badań i krytycznego myślenia. Swoboda dociekań nie powinna podlegać żadnym ograniczeniom. Edukacja powinna uwzględniać nauki przyrodnicze, biologię i nauki społeczne. Należy nią objąć również teorię ewolucji i zasady ekologii.

Uczniowie powinni uczyć się zasad zdrowego stylu życia i właściwego odżywiania się, poznać zasady higieny i ćwiczeń fizycznych. Powinno się to wiązać z dostateczną znajomością naukowej medycyny i sposobu funkcjonowania ludzkiego ciała. Od wczesnego wieku należy zapewnić właściwą edukację seksualną. W jej skład powinno wchodzić nauczanie odpowiedzialnych zachowań w sferze seksu, zasad planowania rodziny i technik antykoncepcji.

Uczniowie powinni uczyć się doceniać odmienne tradycje kulturalne. Należy to powiązać z badaniami porównawczymi w zakresie religii, języków i kultur oraz artystycznych form wyrazu. Uczniowie powinni zapoznać się z historią kraju czy kultury, w ramach której żyją, ale także z historią innych kultur oraz całej naszej cywilizacji. Należy dołożyć wszelkich starań, by upowszechnić „wiedzę o planecie”, czyli świadomość ekologiczną. Edukacja nie powinna ograniczać się do wąskich specjalności, powinno ją cechować podejście interdyscyplinarne.

* Po szóste, **nikt nie powinien być dyskryminowany z powodu swej rasy, pochodzenia etnicznego, narodowości, kultury, przynależności kastowej bądź klasowej, wyznania, płci czy orientacji seksualnej**. Musimy rozwinąć nowe poczucie ludzkiej tożsamości - poczucie przynależności do wspólnoty globalnej. To poczucie tożsamości winno mieć pierwszeństwo względem wszelkich innych i służyć jako podstawa do walki z dyskryminacją.

Nienawiść na tle rasowym, narodowym czy etnicznym jest niemoralna. Wszyscy ludzie należą do tego samego gatunku i jako tacy powinni mieć prawo korzystania z wszystkich dostępnych przywilejów i możliwości.

Antagonizm klasowy może być źródłem dyskryminacji. Tradycyjne bariery, takie jak system kastowy, ograniczają możliwości milionów ludzi. Niektórzy próbowali niwelować przepaść pomiędzy bogatymi a biednymi poprzez odbieranie tym pierwszym, zamiast poprawiać sytuację drugich. Inni ignorowali sytuację biednych lub starali się utrzymać ich w stanie podporządkowania.

Poszanowane musi być prawo do wyznawania i praktykowania własnej religii czy wiary. Dysydemtom religijnym, agnostykom i ateistom, których poglądy w nie mniejszym stopniu zasługują na szacunek, musi zostać zapewniona analogiczna wolność.

Nie powinno się zezwalać na dyskryminację z powodu płci. Kobiety mają prawo być traktowane na takich samych zasadach, jak mężczyźni. Nie można godzić się na dyskryminację w dziedzinie możliwości wykonywania pracy, dostępu do edukacji czy aktywności kulturalnej. Społeczeństwo nie powinno odmawiać równych praw homoseksualistom, biseksualistom, transwestytom czy transseksualistom.

* Po siódme, **cywilizowane społeczności powinny przestrzegać czterech głównych zasad równości:**

- **Zasady równości wobec prawa:** Każdy powinien mieć prawo do sprawiedliwego procesu i jednakowej ochrony prawnej. Te same prawa muszą obowiązywać przedstawicieli władz i zwykłych obywateli. Nikt nie powinien stać ponad prawem. Prawa nie mogą zależeć od rasy, koloru skóry, przynależności etnicznej, wyznania, płci i zamożności.

- **Zasady równego traktowania:** Wszyscy ludzie są równi pod względem godności i wartości, i nie powinni być pozbawiani korzyści i praw przyznawanych innym. Nie znaczy to, że społeczeństwo nie może ograniczać wolności, karać czy więzić osób, które łamią prawo, używają przemocy albo krzywdzą innych.

- **Zasady zaspokojenia podstawowych potrzeb:** Niektórzy ludzie, nie z własnej winy, nie są w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb, jeśli chodzi o wyżywienie, dach nad głową, bezpieczeństwo, opiekę zdrowotną, możliwość korzystania z dóbr kulturalnych i edukację. W takich przypadkach społeczeństwo, które na to stać, jest zobowiązane dopomóc w zaspokojeniu tak wielu z tych podstawowych potrzeb, jak to tylko możliwe. Zakres opieki społecznej zależy od stopnia niezdolności do pracy. Społeczeństwo nie powinno promować kultury zależności.

- **Zasady równości szans:** W nowoczesnych społeczeństwach powinna być zapewniona równość szans. W otwartym i wolnym społeczeństwie dorośli i dzieci powinni mieć możliwość realizowania swych zainteresowań i aspiracji oraz ekspresji swoich niepowtarzalnych zdolności.

* Po ósme, **każdy ma prawo do dobrego życia, dążenia do szczęścia, osiągnięcia satysfakcji twórczej i wypoczywania w wybrany przez siebie sposób, jeżeli czyniąc to nie wyrządza szkody innym.** Ważne jest to, by każdemu została zapewniona możliwość osobistej samorealizacji w stopniu zgodnym z posiadanymi przez społeczeństwo zasobami, choć rzeczywista samorealizacja jest powinnością jednostki, a nie społeczeństwa. Szczęście człowieka zależy od niego samego, od jego postawy i środków, które posiada. Nikt nie powinien oczekiwać od społeczeństwa zapewnienia mu środków dla zaspokojenia wszelkich jego upodobań i celów.

* Po dziewiąte, **każdy powinien mieć możliwość docenienia wartości sztuki i uczestniczenia w jej tworzeniu.** Dotyczy literatury, poezji, dramatu, malarstwa, rzeźby, tańca, muzyki i śpiewu. Wyobraźnia estetyczna i aktywność twórcza mogą przyczynić się do wzbogacenia życia, samorealizacji i szczęścia człowieka. Społeczeństwo powinno promować i wspierać sztukę oraz jej szerokie rozpowszechnianie we wszystkich sektorach społeczeństwa.

* Po dziesiąte, **nie powinno się bezzasadnie ograniczać wolności jednostki, utrudniać jej czy zabraniać dokonywania rozmaitych osobistych wyborów.** Dotyczy to między innymi zapewnienia ludziom wolności myśli i sumienia — nieograniczonego prawa do wierzenia lub niewierzenia — wolności słowa i wolności życia w sposób, który im odpowiada, jeżeli nie uniemożliwia to innym korzystania z ich praw.

Zasada ta obejmuje **prawo do prywatności:**

- Prywatność jednostek powinna być szanowana.

- Osobiste sprawy człowieka powinny być wolne od przymusu politycznego czy społecznego.

- Kobiety powinny mieć prawo rozporządzania własnymi ciałami. Prawo to oznacza wolność w dziedzinie reprodukcji i możliwość korzystania, zgodnie ze swą wolą, ze środków antykoncepcyjnych oraz dokonywania aborcji.

- Pary powinny mieć zapewnioną właściwą informację w dziedzinie planowania rodziny i możliwość skorzystania ze sztucznego zapłodnienia oraz z konsultacji biogenetycznych.

- Osoby dorosłe powinny mieć prawo poślubić kogokolwiek zechcą, niezależnie od przynależności rasowej, etnicznej, religijnej, klasowej, kastowej czy narodowej. Krzyżowanie się ras nie powinno być zakazywane. Pary złożone z osób tej samej płci powinny mieć takie same prawa, jak pary heteroseksualne.

- Zgoda, poprzedzona uzyskaniem odpowiednich informacji, powinna być przewodnią zasadą opieki medycznej. Dorośli powinni mieć prawo do wybierania form opieki medycznej bądź rezygnowania z niej.

- Jednostki powinny mieć prawo wstępowania do opartych na zasadzie dobrowolności organizacji w celu wspólnego realizowania zainteresowań i prowadzenia działalności. Wolność tworzenia stowarzyszeń — dopóki mają one pokojowy charakter i nie stosują przemocy - musi

być szanowana.

VIII. Nowe programy globalne

Wiele spośród szczytnych ideałów, które doszły do głosu po II wojnie światowej i znalazły wyraz w *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, jest obecnie zagrożone w wielu krajach świata. Jeśli zależy nam na kształtowaniu dalszych losów ludzkości, to musimy współpracować z nowymi ośrodkami władzy i oddziaływać na nie tak, by zwiększyć sprawiedliwość i równowagę, ograniczyć nędzę, zredukować konflikty i chronić środowisko naturalne. Można wymienić kilka podstawowych, narzucających się obecnie, celów:

* Po pierwsze, **bezpieczeństwo**: Problem regionalnych konfliktów i wojen pozostaje nierozwiązany, nadal ciąży nad nami straszliwe zagrożenie związane z istnieniem środków masowej zagłady. W ciągu ostatniego półwiecza wewnętrzpaństwowe konflikty i wojny domowe zdarzały się częściej i pochłonęły więcej ofiar niż wojny między narodami. Konflikty tego rodzaju pojawiają się zawsze wtedy, gdy jakaś wspólnota etniczna czuje się uciskana przez rząd lub inną etniczną wspólnotę i uważa za niemożliwe wyrażenie protestu legalnymi środkami.

Karta Organizacji Narodów Zjednoczonych zakazuje wtrącania się do wewnętrznych spraw innego państwa członkowskiego. Międzynarodowa wspólnota nie ma zatem legalnych środków rozwiązywania plemiennych czy etnicznych waśni, rozgrywających się wewnątrz granic jakiegoś państwa, jeśli grupa rządząca w danym państwie nie życzy sobie takiej ingerencji. Co więcej, wszelkie próby rozwiązania takich problemów przez wspólnotę międzynarodową przy użyciu siły zwykle spotykają się ze sprzeciwem któregoś ze stałych członków Rady Bezpieczeństwa ONZ, zaprzyjaźnionego z państwem, w którym toczy się konflikt. Od zakończenia zimnej wojny Stany Zjednoczone, popierane przez NATO i inne zachodnie potęgi, usiłowały wielokrotnie narzucić pokój siłą, nie zważając na sprzeciw Organizacji Narodów Zjednoczonych, a tym samym poważnie podkopując jej autorytet.

* Po drugie, **rozwój społeczny**: Apelujemy o śmiałe i nowatorskie pomysły, zmierzające do maksymalizacji postępu społecznego w skali globalnej. Polaryzacja na bogate i biedne obszary świata oraz niewspółmierność ich rozwoju jest od wielu lat dotkliwym problemem. Kraje rozwinięte powinny pomóc w przezwyciężeniu tego rozdźwięku, dostarczając ubogim krajom kapitału, pomocy technicznej i edukacyjnej.

Potrzebna jest troska o rozwój społeczny, a nie tylko gospodarczy. Rozwój gospodarczy nie prowadzi bowiem automatycznie do rozwoju społecznego, natomiast bezpośrednio inwestycje w rozwój społeczny mogą się przyczynić do zmniejszenia nędzy i zwiększyć ilość uczestników gospodarki pieniężnej. Konieczne jest wspieranie poczynań, które wpłyną bezpośrednio na poprawę zdrowia i warunków bytowych najbiedniejszych członków społeczeństwa, a zwłaszcza na sytuację kobiet. Należy również zatroszczyć się o stabilizację, a następnie ograniczenie stopy przyrostu naturalnego.

Pomoc w rozwoju była często traktowana przez bogate państwa jako narzędzie sprawowania imperialistycznej kontroli i ustanowienia handlowej hegemonii. Od czasów zakończenia zimnej wojny, wola konkurencji w udzielaniu pomocy rozwijającym się regionom świata ulegała osłabieniu, a tym samym zmniejszyły się realne nakłady na tę pomoc. Należy odwrócić ten trend.

Apelujemy do wszystkich uprzemysłowionych państw świata o zaakceptowanie propozycji ONZ, zakładającej przeznaczanie co roku 0.7 % PKB na pomoc w rozwoju, z czego 20% byłoby przeznaczane na rozwój społeczny, a 20% funduszy przeznaczonych na rozwój społeczny byłoby kierowane na pomoc w dziedzinie polityki demograficznej. Pomoc ta powinna być w przyszłości zwiększana.

Należy wzmocnić wysiłki na rzecz zniwelowania naukowo-technicznego zapóźnienia najbiedniejszych krajów, przeciwdziałania bezrobociu (szkolenia, przekwalifikowania), zapewnienia lepszych warunków pracy (zwłaszcza dla kobiet i innych pokrzywdzonych grup), a także przeznaczać więcej środków na opiekę medyczną, edukację i dostęp do kultury.

Apelujemy do wszystkich narodów o poparcie dla „Programu Kairskiego”, zakładającego powszechne zapewnienie zdrowych warunków reprodukcji oraz praw w tej dziedzinie, co pomoże poprawić warunki życia najbiedniejszych i ustabilizować światowy przyrost naturalny. *Human Development Index*, publikowany corocznie przez Program Rozwoju Narodów Zjednoczonych, powinien zostać uznany za wskaźnik społecznych dokonań w krajach rozwijających się.

W krajach takich coraz istotniejszą rolę mają do odegrania organizacje pozarządowe, jako bezpośredni odbiorcy pomocy rozwojowej, co może zmniejszyć trudności w dostarczaniu pomocy, wynikające z typowej dla tych krajów korupcji i biurokratycznej inercji. Organizacje pozarządowe z krajów zachodnich powinny współpracować i pośredniczyć w tak zorganizowanej pomocy rozwojowej.

* Po trzecie, **sprawiedliwość społeczna**: Światowa Karta Praw i Powinności stawia w centrum uwagi kwestie sprawiedliwości społecznej. Należy się przeciwstawiać wszelkim próbom ograniczenia zakresu sprawiedliwości społecznej czy zawężenia jej geograficznego lub kulturowego zasięgu. Konieczne jest ponowne położenie nacisku na fakt, iż **Deklaracja Praw Człowieka** dotyczy również prywatnej sfery życia rodzinnego i lokalnego. Wzywamy wszystkie państwa do jak najszybszej ratyfikacji międzynarodowych konwencji dotyczących praw kobiet, dzieci, mniejszości narodowych i ludów tubylczych.

* Po czwarte, **rozwiązanie problemów, które rodzi rozwój ponadnarodowych korporacji**. W ciągu ostatnich dwudziestu lat byliśmy świadkami koncentracji władzy i bogactwa w rękach ponadnarodowych korporacji. Oczywiście korporacje te miały znaczny udział w rozwoju światowego handlu i przyczyniły się do wzrostu gospodarczego. Jednakże międzynarodowe ustawodawstwo zbyt wolno reaguje na powstawanie nowych struktur decyzyjnych w światowej gospodarce. Międzynarodowe korporacje dysponują dziś środkami umożliwiającymi im lekceważenie postanowień poszczególnych rządów przy formułowaniu swojej polityki handlowej, transferze zasobów finansowych poza granice kraju, przenoszeniu produkcji do krajów z tańszą siłą roboczą. Uważa się, iż swoboda ta ma korzystny wpływ na rozwój wolnego rynku. Cieszy się też ona poparciem globalnych rynków finansowych. Jednakże korporacje te mogą też unikać w dużej mierze płacenia podatków, eksportując swoje zyski. Instytucje finansowe unikają kontroli fiskalnej, lokując swoje struktury w tzw. rajach podatkowych, a ogólna wartość międzynarodowych transferów pieniężnych - niepodlegających opodatkowaniu — dochodzi już do trylionów dolarów rocznie. Ludzie bardzo bogaci mają również spore możliwości unikania dużej części obciążeń podatkowych.

Wszelkie propozycje naprawy tego stanu rzeczy, prowadzące do ograniczenia swobód wolnorynkowych, spotkałyby się z zacieklej oporem i byłyby z góry skazane na porażkę. Dlatego też potrzebne są takie nowatorskie propozycje, które zapewnią płacenie podatków przez bogate korporacje i osoby fizyczne, a jednocześnie nie zaszkodzą dynamice światowej ekonomii.

* Po piąte, **prawo międzynarodowe**: Globalna wspólnota musi stworzyć system prawa międzynarodowego, które stanowiłoby wyższą instancję względem praw poszczególnych państw. Musimy przekształcić świat bezprawia w świat praw powszechnie zrozumiałych i przestrzeganych.

* Po szóste, **środowisko naturalne**: Musimy zrozumieć, że style życia, panujące obecnie w uprzemysłowionych krajach Północy, nie dadzą się dłużej utrzymać, zwłaszcza, iż rozwój gospodarczy biednych krajów i zwiększanie się konsumpcji spowodować może dalsze nasilenie niszczenia środowiska. Rozwijająca się w galopującym tempie konsumpcja wywiera coraz potężniejszą presję na środowisko i stwarza podwójne niebezpieczeństwo dla tych, którzy konsumują najmniej. Problem polega na tym, by podnieść poziom konsumpcji miliarda najuboższych, którym często brakuje codziennego posiłku, a jednocześnie przyjąć wzorce konsumpcji zorientowane na przetrwanie i nastawione na ograniczenie dewastacji środowiska.

Globalne problemy środowiska muszą być rozwiązywane na poziomie całego globu: ograniczenie skażenia środowiska dwutlenkiem węgla i innymi gazami powodującymi efekt cieplarniany; prace nad paliwami alternatywnymi; ponowne zalesianie obszarów wykarczowanych; promowanie przedsiębiorczości bardziej przyjaznej środowisku; ograniczenie połowów pełnomorskich, zagrażających istnieniu całych gatunków ryb; ochrona zagrożonych gatunków zwierząt; ograniczanie nałogu jawnie marnotrawnej konsumpcji oraz zakazanie broni masowego rażenia. Działania na rzecz ochrony środowiska powinny więc być priorytetem dla naszej światowej wspólnoty.

IX. Potrzeba stworzenia globalnych instytucji

Oto jedno z najważniejszych pytań, jakie należy postawić u progu XXI wieku: Czy ludzkość zdoła powołać do życia globalne instytucje, które umożliwią rozwiązanie problemów w skali całego świata? Niektóre zadania mogą być skutecznie realizowane na szczeblu lokalnym,

krajowym i regionalnym, wysiłkiem wolontariuszy, osób prywatnych i instytucji publicznych. Rozwiązań możemy poszukiwać odwołując się do mechanizmów wolnorynkowych i w oparciu o pracę międzynarodowych organizacji pozarządowych, działających na rzecz oświaty i rozwoju społecznego. Naszym zdaniem, jednak, istnieje dojmująca potrzeba ustanowienia nowych, ogólnoswiatowych instytucji, które mogłyby podejmować zadania, zmierzające do zaspokojenia potrzeb całej ludzkości.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej powołano w tym celu takie instytucje międzynarodowe, jak Organizacja Narodów Zjednoczonych i Światowa Organizacja Zdrowia. Niestety nie spełniają one oczekiwań nowej globalnej społeczności. Niezbędna jest ich transformacja lub ustanowienie nowych instytucji.

Istniejące w świecie podziały polityczne mają w dużej mierze charakter arbitralny. Musimy je przewyciężyć. Musimy nadal działać na rzecz rozwoju demokracji we wszystkich krajach świata i popierać prawa każdego członka ogólnoswiatowej wspólnoty, mające przecież charakter uniwersalny. Dziś bardziej niż kiedykolwiek dotąd potrzebny jest nam organ o zasięgu globalnym reprezentujący ludzkość, a nie państwa narodowe.

Choć, w odróżnieniu od swej poprzedniczki, Ligi Narodów, Organizacja Narodów Zjednoczonych odgrywa w świecie znaczącą rolę, to wiele problemów pozostaje nierozwiązanych. Chcąc rozwiązać te problemy na szczeblu ponadnarodowym i chcąc przyczynić się do rozwoju całej planety, musimy doprowadzić do stopniowej, lecz zasadniczej przemiany ONZ. Konieczna jest nowelizacja Karty Narodów Zjednoczonych i zasadnicza transformacja struktury organizacyjnej ONZ. Postulowane zmiany nie powinny jednak doprowadzić do likwidacji tych elementów systemu ONZ, które skutecznie przyczyniły się do poprawy losów milionów mieszkańców naszej planety.

Najważniejsza zmiana powinna polegać na umocnieniu skuteczności ONZ poprzez zastąpienie zgromadzenia suwerennych państw, zgromadzeniem będącym przedstawicielstwem ludów. Podobny charakter miała transformacja amerykańskiej konfederacji suwerennych państw w istniejący obecnie system federalny. Jeżeli mamy rozwiązać globalne problemy, to państwa narodowe muszą zrzec się części swej suwerenności na rzecz systemu władz ponadnarodowych. W przeciwnym przypadku istnieje ryzyko, iż świat ugrzęźnie w konfliktach pomiędzy niepodległymi państwami, których nadrzędnym interesem jest właśnie suwerenność. Na to nie możemy sobie pozwolić — mieszkańcy naszej planety zasługują na lepszy los. Taki ponadnarodowy system bez wątpienia spotkałby się najpierw z powszechnym sprzeciwem ze strony przywódców politycznych, zwłaszcza tych o nastawieniu nacjonalistyczno-szowinistycznym. Z czasem jednak — jeżeli powiedzie się projekt zbliżenia między narodami w zakresie systemów wartości — mógłby odnieść sukces.

Wszelki nowy system ponadnarodowy powinien mieć charakter demokratyczny, a władza w nim powinna być obwarowana silnymi zastrzeżeniami. Niezależne państwa i regiony świata korzystałyby z szeroko rozwiniętej autonomii, a władza opierałaby się na zasadzie decentralizacji i wolności. Konieczne by było również utworzenie mechanizmów zabezpieczających przed powrotem rządów autorytarnych. Taki ponadnarodowy system regulowałby przede wszystkim te kwestie, które można rozwiązać wyłącznie na szczeblu globalnym, jak bezpieczeństwo, ochrona praw człowieka, rozwój społeczno-gospodarczy i ochrona środowiska naturalnego naszej planety. Jeśli mamy osiągnąć te cele, proponujemy przeprowadzenie następujących reform opartych na obecnej strukturze ONZ:

- Po pierwsze, *niezbędne jest powołanie skutecznego parlamentu światowego* — którego członkowie byłiby wybierani w zależności od liczby ludności danego państwa czy regionu. Członkowie tego parlamentu reprezentowałiby ludzi, a nie ich rządy. Koncepcja ustanowienia światowego parlamentu zbliżona jest do ewolucji Parlamentu Europejskiego, będącego wciąż w powijakach. Istniejące Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych jest zgromadzeniem narodów. Nowy Parlament Światowy realizowałby politykę ustawodawczą na drodze demokratycznej. Być może najbardziej realistyczna byłaby struktura dwuizbowa, składająca się z parlamentu ludów i ogólnego zgromadzenia narodów. Struktura organizacyjna parlamentu może być określona w konwencji zmieniającej treść Karty ONZ — zalecamy, by taka konwencja dokładnie zbadała możliwości wzmocnienia ONZ i / lub uzupełnienia jej o system parlamentarny.
- Po drugie, *potrzebny jest światu funkcjonujący system bezpieczeństwa, mogący*

- rozwiązywać konflikty zbrojne stanowiące zagrożenie dla pokoju. W tym celu należy znówelizować Kartę Narodów Zjednoczonych. Trzeba zlikwidować możliwość weta piątki w Radzie Bezpieczeństwa. Weto istnieje z przyczyn historycznych, jakie zaistniały pod koniec drugiej wojny światowej i dziś należą do przeszłości. Podstawowa zasada światowego bezpieczeństwa mówi, że żadne państwo czy grupa państw nie ma prawa kwestionować politycznej i terytorialnej integralności innych państw poprzez stosowanie agresji. Podobnie, żaden naród czy grupa narodów nie powinna pełnić roli ogólnoswiatowego policjanta czy jednostronnie bombardować inne narody bez zgody Rady Bezpieczeństwa. Światu potrzebne są skuteczne siły policyjne mogące ochronić regiony przed konfliktami i potrafiące wynegocjować pokojową ugodę. Zalecamy, by Rada Bezpieczeństwa ONZ, wybierana przez Zgromadzenie Ogólne i Parlament Światowy, decydowała o podejmowaniu działań w sferze bezpieczeństwa większością trzech czwartych głosów. Oznaczałoby to, że gdyby utrzymać istniejącą Radę złożoną z 15 członków, wówczas przy sprzeciwie czterech czy więcej członków nie można by podjąć działań zbrojnych.*
- *Po trzecie, musimy ustanowić skutecznie działający Trybunał Światowy i międzynarodowy system sądownictwa, będący w mocy egzekwować swe orzeczenia.* Międzynarodowy Trybunał w Hadze już dąży w tym kierunku. Taki Trybunał orzekałby w sprawach naruszenia praw człowieka, zbrodni ludobójstwa oraz przestępstw ponadgranicznych, jak również rozsądzałby spory międzynarodowe. Jest niezwykle ważne, by państwa, które do tej pory nie uznały kompetencji Trybunału, zostały do tego jak najszybciej nakłonięte.
  - *Po czwarte, światu potrzebna jest agenda ochrony środowiska o zasięgu globalnym i ponadnarodowym.* Zalecamy wzmocnienie istniejących agend i programów ONZ bezpośrednio zaangażowanych w ochronę środowiska. Na przykład Program Środowiskowy ONZ powinien mieć możliwość podejmowania skutecznych działań w przypadku zaistnienia poważnych szkód środowiskowych. Fundusz Demograficzny ONZ musi otrzymywać wystarczające finansowanie, by sprostać dotychczas niezaspokojonym potrzebom świata w zakresie antykoncepcji i tym samym przyczynić się do stabilizacji przyrostu naturalnego. Gdyby okazało się, że takie agendy nie są w stanie sprostać ogromowi problemów, należałoby powołać potężniejszą agendę ogólnoswiatową.
  - *Po piąte, zalecamy wprowadzenie międzynarodowego systemu podatkowego, by dopomóc słabo rozwiniętym wspólnotom ludzkim i spełnić potrzeby społeczne, jakim nie mogą sprostać siły rynkowe.* Należałoby najpierw wprowadzić podatek od produktu narodowego brutto wszystkich narodów. Dochody z niego byłyby wykorzystywane na pomoc i rozwój społeczno-gospodarczy. Nie byłaby to kwota wnoszona dobrowolnie, lecz prawdziwy podatek. Z pozyskanych środków można by finansować najważniejsze agendy ONZ, jak UNESCO, UNICEF, Światowa Organizacja Zdrowia, Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy i inne organizacje.

Niezbędne jest szerokie międzynarodowe porozumienie dotyczące reformy podatkowej, by również ponadnarodowe korporacje ponosiły sprawiedliwie przypadającą nań część globalnych obciążeń podatkowych. W przypadku dotacji na cele dobroczynne związane z rozwojem społecznym i ogólnoludzkim przysługiwałyby ulgi podatkowe. Należy rozważyć wprowadzenie opłaty od międzynarodowych transferów środków pieniężnych, by podatkiem objąć środki nieopodatkowane i by przyczynić się do finansowania rozwoju społecznego w krajach najbiedniejszych. Wiele państw członkowskich nie płaci swych składek na rzecz ONZ. W ich przypadku należałoby zastosować nagany i inne, poważniejsze środki, jak sankcje. Z tego funduszu należałoby finansować selektywnie umorzenia nadmiernego zadłużenia państw biednych, nie mogących spłacić swych należności.

- *Po szóste, rozwój globalnych instytucji powinien obejmować pewne procedury służące regulowaniu sytuacji ponadnarodowych korporacji i monopolii*

- państwowych. Wykracza to poza obecny mandat ONZ. Należy wspierać rozwój gospodarek wolnorynkowych, ale nie wolno zapominać o ogólnoświatowych potrzebach całej ludzkości. Megakorporacje i monopole pozbawione wszelkiej kontroli mogą zagrażać prawom człowieka, środowisku naturalnemu i dobrobytowi w niektórych regionach świata. Ogromne różnice występujące między zamożnymi a słabo rozwiniętymi częściami naszej planety można zmniejszać poprzez zachęcanie do „brania spraw we własne ręce”, jednak również poprzez zmuszenie możliwych tego świata do udostępnienia kapitału, pomocy technicznej i oświaty służących rozwojowi społeczno-gospodarczemu.
- Po siódme musimy również pielęgnować wolny rynek idei, szanować różnorodność poglądów i honorować prawo do odmiennych przekonań. Stąd bierze się szczególna konieczność funkcjonowania środków masowego przekazu i telekomunikacji poza kontrolą rządów krajowych, silnych gospodarczych grup interesów czy też instytucji globalnych. Dyktatury niejednokrotnie wykorzystywały mass media w celach propagandowych, odmawiając racji bytu wszelkim innym punktom widzenia. W społeczeństwach kapitalistycznych środki przekazu są często pod kontrolą oligopolistyczną. Takie media często schlebają najmniej wyrafinowanym gustom, aby tylko zwiększyć krąg swych odbiorców. Nie liczą się już fakty, gdy bezkrytycznie słucha się szarlatanów spod znaku *New Age*, a reportaże o cudach zajmują na antenie więcej czasu niż sprawozdania o przełomowych odkryciach naukowych. Wiele środków przekazu — telewizja, radio, filmy, wydawnictwa — najwyraźniej nie poczuwa się do obowiązku, by przekazywać treści merytoryczne czy oświatowe.

Odrzucamy wszelką formę cenzury czy to stosowaną przez rządy, reklamodawców czy właścicieli mass mediów. Należy wspierać rozwój konkurencji w środkach przekazu poprzez powoływanie publicznych organizacji medialnych niedziałających dla zysku. Należy sprzeciwiać się wszelkim tendencjom monopolistycznym czy oligarchicznym. Należy wspierać powszechne inicjatywy społeczne polegające na obserwacji treści przekazywanych przez media i nagłaśnianiu ich bardziej skandalicznych wybryków. Istnieje szczególna konieczność zachowania otwartego dostępu do środków przekazu. Oznacza to, że media nie powinny znaleźć się pod dominacją potężnych ogólnoświatowych oligopolii medialnych czy też państw narodowych. Musimy zaktywizować ogólnoświatowy ruch demokratyczny umożliwiający zachowanie kulturowego zróżnicowania i wzbogacanie sfery duchowej dzięki swobodnej wymianie idei.

X. Optymistyczne perspektywy ludzkości

Na koniec rzecz bodaj najważniejsza: jako członkowie wspólnoty ludzi żyjących na tej planecie musimy rozbudzać optymizm co do perspektyw ludzkości. Choć wiele problemów może wydawać się nieusuwalne, mamy wystarczające racje, by sądzić, że wykorzystując nasze najlepsze talenty potrafimy się z nimi uporać, i że dzięki dobrej woli i oddaniu tej sprawie coraz więcej ludzi będzie żyło lepiej. Humanizm globalny przynosi ludzkości wielkie obietnice. Chcemy rozwijać uczucia zapału i entuzjazmu w obliczu możliwości wzbogacania naszego życia i życia przyszłych pokoleń. Ideały rodzą przyszłość. Nie będzie sukcesu bez postanowienia, by go osiągnąć, a nie będzie tego postanowienia bez wiary w sukces. Wszelki optymizm powinien mieć podstawę w realistycznej ocenie możliwości sukcesu, niezbędne jest jednak nasze przekonanie, że potrafimy pokonać przeciwności.

Humanizm globalny odrzuca nihilistyczne filozofie zagłady i rozpacz, filozofie nawołujące do ucieczki od rozumu i wolności, owładnięte lękami i złymi przeczuciami, obsesyjnie skupione na apokaliptycznych scenariuszach batalii przeciwko siłom zła. Gatunek ludzki zawsze stawał przed wyzwaniem. Stanowią one stały motyw jego przygody na tej planecie. My, humaniści, nawołujemy ludzi dziś, tak jak w przeszłości, by nie szukali zbawienia poza samymi sobą. Nasze przeznaczenie jest tylko w naszych rękach, a najlepsze, co możemy zrobić, to zmobilizowanie naszej inteligencji, odwagi i zdolności do współodczuwania w celu urzeczywistnienia naszych najszczytniejszych dążeń. Jesteśmy przekonani, że dobre życie może być udziałem każdego człowieka w globalnym społeczeństwie przyszłości. Ci, którzy zechcą przyjąć za to odpowiedzialność i podjąć nieodzowną współpracę z innymi, nadadzą w

ten sposób sens swemu życiu. Możemy i powinniśmy współtworzyć nowy świat przyszłości. Przyszłość może być zdrowa i szczodra, może otwierać nowe, śmiałe i ekscytujące perspektywy. Humanizm globalny może wnieść znaczący wkład w kształtowanie pozytywnych postaw, nieodzownych, by urzeczywistnić bezprecedensowe możliwości, które stoją przed ludzkością w trzecim tysiącleciu i w dalszej przyszłości.

Sygnatariusze tego dokumentu szczerze dążą do nawiązania partnerskich stosunków z różnymi kulturami świata, w tym również z wielkimi światowymi tradycjami religijnymi. Jesteśmy przekonani, że należy pilnie znaleźć wspólny grunt i podzielane przez nas wszystkie wartości. Musimy rozpocząć stałą wymianę wartości — nie tylko z tymi, którzy się z nami zgadzają, lecz także z tymi, którzy się od nas różnią. Musimy uświadomić sobie, że — osadzeni wśród różnaitości i wielości tradycji — stanowimy częśći wielkiej rodziny ludzkiej, zamieszkującej wspólny dom — planetę Ziemię. Dziś sukcesy naszego gatunku zagrażają przyszłości ludzkiej egzystencji. Nasz wspólny los jest wyłącznie w naszych rękach. Rozwiązywanie problemów będzie wymagało współpracy i mądrości wszystkich członków społeczności świata. Każdy człowiek może wnieść swój wkład. Społeczność globalna to nasza wspólna społeczność i każdy może się przyczynić do jej rozkwitu. Przyszłość jest otwarta. Do nas należą wybory. Wspólnie możemy urzeczywistnić najszlachetniejsze cele i ideały ludzkości.

Ci, którzy popierają Manifest humanistyczny III, nie muszą zgadzać się z wszystkimi jego sformułowaniami. Akceptujemy natomiast główne jego zasady i przedstawiamy go jako nasz wkład do konstruktywnego dialogu. Zapraszamy ludzi reprezentujących rozmaite inne tradycje, by współpracowali z nami na rzecz lepszego życia w społeczeństwie globalnym, które kształtuje się na naszych oczach.

* * *

Sygnatariuszami tego dokumentu są między innymi:

Paul Kurtz, prezes *International Academy of Humanism*; *State University of New York, Buffalo, USA*

Richard Dawkins; *New College, Oxford, Wielka Brytania*

Edward O. Wilson; *Museum of Comparative Zoology, Harvard University, USA*

Sir Arthur C. Clarke; *University of Moratuwa, Sri Lanka*

Steve Allen, pisarz; *USA*

Paul D. Boyer, laureat nagrody Nobla w chemii; *USA*

Sir Harold W. Kroto, laureat nagrody Nobla; *School of Chemistry, Physics and Environmental Science, Wielka Brytania*

Ferid Murad, laureat nagrody Nobla; *University of Texas, USA*

Baruj Benaceraff, laureat nagrody Nobla; *Dana Farber Cancer Institute, USA*

Jean-Marie Lehn, laureat nagrody Nobla; *Universite Louis Pasteur, Francja*

Jose Saramago, laureat nagrody Nobla; *Hiszpania*

Etienne Baulieu, wynalazca RU 486; *INSERM, Francja*

Jens C. Skou, laureat nagrody Nobla; *University of Aarhus, Dania*

Mario Molina, laureat nagrody Nobla w chemii; *USA*

Herbert A. Hauptman, laureat nagrody Nobla w chemii; *USA*

*

W Polsce Manifest został wydany przez wydawnictwo Książka i Prasa. Tłumaczyli go: Bohdan Chwedeńczuk, Andrzej Dominiczak, Piotr Lubczyński, Mateusz Kwaterko, Piotr Rymarczyk i Barbara Stanosz.

Zobacz także te strony:

[Deklaracja amsterdamska 2002](#)

[Deklaracja ideowa, albo akt erekcyjny PSR](#)

[Karta Podstawowych Praw Unii Europejskiej](#)

[Dusza dostojna](#)

[Ekologia: Ludzkość w szachu](#)

(Publikacja: 05-08-2005)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4302) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4302>)

Racjonalista.pl

Strona 9 z 10

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz
Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl